

Kocaeli Üniversitesi

Eğitim Dergisi

E-ISSN: 2636-8846

2023 | Cilt 6 | Sayı 1

Sayfa: 200-219

Kocaeli University
Journal of Education

E-ISSN: 2636-8846

2023 | Volume 6 | Issue 1

Page: 200-219

Ortaöğretimde sağlık konusunun öğretim programlarındaki yerinin incelenmesi

Analysis of the position of the health subject in high school curriculum

Evrım Sütçü, <https://orcid.org/0000-0003-1140-4054>

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, evrimsutcu@gmail.com

Miraç Yılmaz, <https://orcid.org/0000-0003-3200-2767>

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mirac@hacettepe.edu.tr

Bu çalışma, Evrim Sütçü (2022) tarafından hazırlanan "Ortaöğretimde Sağlık Konusunun Program, Öğretmen Ve Öğrenci Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Gönderim Tarihi

1 Ocak 2022

Düzeltilme Tarihi

Kabul Tarihi

Önerilen Atıf

Recommended Citation

Sütçü, E., & Yılmaz, M. (2023). Ortaöğretimde sağlık konusunun öğretim programlarındaki yerinin incelenmesi.

Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi, 6(1), 200-219. <http://doi.org/10.33400/kuje.1239223>

ÖZ

Nitelikli bir sağlık eğitimi için uygulanan öğretim programlarının etkisi ve gücünün araştırılması önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretimde sağlık konusunun "sağlık bilgisi ve trafik kültürü" ile "biyoloji" dersleri öğretim programlarındaki yerinin incelenmesidir. Nitel yöntemin kullanıldığı çalışmada, sağlık konusunun ortaöğretim öğretim programlarındaki yerini tespit etmek için doküman incelemesi yapılmıştır. Analiz yöntemi olarak içerik analizi kullanılan çalışmada, dokümanlar olarak ortaöğretim 9. sınıflarda okutulan sağlık bilgisi ve trafik kültürü ve 9, 10, 11, 12. sınıflarda okutulan biyoloji dersleri öğretim programları incelenmiştir. Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersinin öğretim programında 67, biyoloji dersinde ise toplam 34 kazanım bulunmaktadır. İçerik analizine göre, öğretim programlarında tespit edilen alt temalar, "sağlığı sürdürme" ve "sağlığı kaybetme" temaları ile ilişkilendirilmiştir. Öğrenciler, sağlıkla ilgili konularla sadece 9 ve 10. sınıfta karşılaşmakta, sonraki yıllarda biyoloji dersini seçmeyenler sağlıkla ilgili kazanımların tamamına ulaşmadan ortaöğretimden mezun olmaktadır. Ayrıca, çok önemli bir konu olan salgın hastalıklarla ilgili pandemi kavramına her iki öğretim programında yer verilmemektedir. "Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü" dersinin öğretim programının kazanımlarında "İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler" ünitesinde çok sayıda ve ayrıntılı kazanımlar olmasına rağmen, öğrencilerin yaş dönemine ilişkin "Ergenlik" ünitesi sadece bir kazanım içermektedir. İçerik analizi sonuçlarına göre ise, öğretim programlarında sağlık konuları özellikle "sağlığı kaybetme" teması etrafında çok yoğun olarak ele alınmaktadır.

Anahtar Sözcükler: ortaöğretim, öğretim programı, sağlık eğitimi, biyoloji eğitimi

ABSTRACT

Researching the effectiveness of training programs is essential for a high quality health education. The aim of this research is to analyze the position of the health subject in the "Health Knowledge and Traffic Culture" and "Biology" lessons in high school curriculum. In this qualitative study, in order to assess the position of the health subject in high school curriculum, document analysis has been used. This content analysis includes 9th grade "Health and Traffic Culture" and 9, 10, 11 and 12th grade Biology curricula. There are 67 learning outcomes in the "Health Knowledge and Traffic Culture" curriculum and 34 learning outcomes in the Biology curriculum. According to the content analysis, the themes discovered in these curricula are related to the themes "sustaining health" and "degrading health". Students only encounter health related subjects in 9th and 10th grade. In the following years, students that don't opt in for Biology classes graduate high school without completing their health learning outcomes. The subject of a pandemic and contagious diseases that is very significant is not mentioned in either of the curricula. In the "First Aid Fundamentals" unit in the "Health Knowledge and Traffic Culture" curriculum, there are a great number of essential and detailed learning outcomes, on the contrary, the "Adolescence" unit that is more related to the students' ages only has one outcome. According to the results of the content analysis, the coverage of the health subjects in the curricula specifically focuses on the "degrading health" theme.

Keywords: secondary education, curriculum, health education, biology education

GİRİŞ

Hastalık ve pandemi risklerini indirmek için, toplumun sağlıkla ilgili bilinç düzeyini ve olumlu olan sağlık davranışlarının geliştirilmesine önem verilmelidir. Bu nedenle, sağlığı geliştirmeye dair uygulamaların artması ve bireylerin kendilerine ait sağlık sorumluluklarını üstlenmelerinin gerektiği belirtilmektedir (Ardıç & Esin, 2015). Bununla birlikte, sağlık konusunun okullarda yapılan derslerin içeriklerine katılması, sadece bireylerde değil toplumun tamamında da değişiklikler yaratılmak istenildiğine dair önemli bir kanıttır. Nitekim, 2019 yılından beri süren KOVİD-19 pandemisinin neden olduğu etik, sosyal ve ekonomik sonuçlarla (kaynakların azalması ve kıtlığı, halk sağlığı önlemleri almaya zorlanma, ekonomik gelir kaybı, psikolojik sıkıntılar, uzaktan eğitime geçilmesi gibi) başa çıkılabilmesi için sağlığa ilişkin tüm sistemler ve bireylere verilen sağlıkla ilgili eğitimin hızlı ve etkin bir şekilde destek olması zorunludur (Daniel, 2020).

Temel sağlık konularının ve sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının öğretilmesi işinin, devlet eliyle, örgün eğitimde aktif olarak ele alınarak derslerde işlenmesi oldukça büyük önem taşımaktadır. Adölesan dönemde olan ergenlerin zamanlarının büyük kısmını okullarda geçirmektedirler. Okulların toplumdaki kişilere pozitif sağlık davranışı kazandırılmasında en önemli yerlerden birisi olmakla kalmayıp, sağlığı geliştirmek için uygulanan programlar bakımından da elverişli yerler olduğu da bildirilmektedir (Berçin, 2010). Buna göre "Sağlığı Teşvik Eden/Geliştiren Okullar" yapısı önem taşımaktadır. Bu okulların, sağlık için destekleyici çevreler yaratmak, okulda sağlığı geliştirme programı hizmeti vermek ve sağlıkla ilgili öğrenmeyi iyileştirmek için katkıda bulunması beklenmektedir (Özvarış, 2016). Bu nedenle, sağlık eğitimi için derslerde uygulanan öğretim programlarının etkisi ve gücünün araştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca sağlıkla ilişkili konuların sağlık ve biyoloji ders öğretim programlarındaki yerinin incelenmesiyle, ders programlarının ve toplumdaki sağlık anlayışının geliştirilmesine yardımcı olunabilir, sağlıkla ilgili eğitimi geliştirmek ve yaygınlaştırmak için önerilerde bulunulabilir ve gelecekte yapılacak sağlık eğitimi uygulamaları adına katkı sağlanabilir. Bu araştırmanın amacı, ortaöğretimde sağlık konusunun sağlık bilgisi ve trafik kültürü ile biyoloji dersleri öğretim programlarındaki yerinin incelenmesidir.

Sağlık Eğitimi ve Sağlık Eğitimi Programlarının Önemi

Tüm ülkelerin kendi eğitim programları sağlık eğitimine yer vermekte ve ileride ortaya çıkabilecek hastalık risklerini azaltmak amacıyla, çocuk sağlığını kontrol edebilmeye yönelik bilgi ve beceri edindirmeye çalışmaktadır. Bu nedenle "Etkili Okul Sağlığı Kaynaklarına Odaklanmak" kavramının dünyada yaygın olarak benimsendiğini bildirmektedirler. Bununla birlikte, gelişmekte olan ülkelerde sağlık eğitiminde ezberci şekilde basit bilimsel bilgi aktarımı yapıldığı ve bu eğitimin öğrencilerin karşılaştıkları büyümeyle ilgili sağlık sorunlarına yönelik önlem alma ya da olumlu sağlık davranışları kazandırmaktan çok uzak olduğu belirtilmektedir (Asakura & Tomokawa, 2014). Asakura ve Tomokawa (2014).

Sağlık eğitiminde ele alınan konular gereksinimlere göre değişebilir. Ancak genel olarak, sağlıkla ilgili genel konular, kişisel temizlik/bakım, dengeli/yeterli beslenme, bağışıklığı güçlendirme, çocukların iyi bakılması, nüfus/aile planlaması, bulaşıcı hastalıklar, bulaşıcı hastalıklardan korunma, ruh sağlığını geliştirme, sağlık hizmetlerinden yararlanabilme, ilk yardım bilgileri gibi konuları kapsayabilmektedir (Ulusoy Gökkoca, 2011; Özvarış, 2016). Oysa halen öğretilmekte olan sağlık eğitimi programı içeriklerinin, çoğunlukla hastalıklar/hastalık nedenleri, bulaşıcı hastalıkların nedenleri ve sonuçlarını ele aldığı ifade edilmektedir (Özvarış, 2016). Ancak Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Küresel Okul Sağlığı İnisyatifi Raporu, sağlık eğitimi programının gerekli bütün sağlık konularının içermesi, yaşam becerilerine dair eğitim veren programlar olmasını talep etmektedir (Ulusoy Gökkoca, 2011). Bu rapor, ders sürelerinin uzatılması, derslerin zorunlu olması, hizmet öncesi-hizmet içi eğitimlerle öğretmen/sağlıkla ilgili personelin eğitilmesi, özel sektör ve veliler gibi bütün paydaşları içermesi, katılımlarını sağlaması gibi faktörler üzerinde hassasiyetle durmaktadır (World Health Organization (WHO), 2017). Sümen ve Öncel (2017) de, sağlığı geliştirme programları planlanırken ve müdahale programları

oluşturulurken, sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının hangi faktörlerden etkilendiğine yer verilmesi ele alınması önemle vurgulanmaktadır.

Türkiye’de Sağlık Eğitimi Tarihi

Sağlıkla ilişkili resmi bir kurum olan Sağlık Bakanlığı, sağlık eğitimi konusunda da önemli sorumluluklara sahiptir. 1961’de kabul edilen “Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesi Yasası”yla birinci basamak sağlık hizmeti olarak sunulmaya başlanan sağlık eğitiminin, birinci basamak sağlık kurumlarında çalışan personel (doktor, ebe, hemşire ve sağlık memurları gibi) tarafından verilmesine karar verilmiştir. Böylelikle Sağlık Bakanlığı’na ait sağlığın geliştirilmesi ve teşviki birimleri aracılığıyla, toplumun sağlıkla ilgili bilinçlenmesi ve hastalık nedenlerinin ortadan kaldırılması ve hastalık risklerinin giderilmesi için yaygın eğitim çalışmaları yapılabilmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2011). Ancak Özvarış (2016), günümüzde sadece sağlık personelinin sağlık eğiticiliği rolünü taşımasını yeterli olamayacağını ve gittikçe karmaşıklaşıp, zorlaşan sağlık eğitiminin daha fazla uzmanlaşmayı gerektirdiğini bildirmektedir.

Osmanlı dönemine değin uzanan sağlık eğitimi, cumhuriyetin kurulmasının ardından genişlemiş ve geliştirilmiştir. 1910 yılında kurulmasına rağmen, Kurtuluş Savaşı’nda beklenen yararı sağlayamayan “Küçük Sıhhat Memurları Mektebi” okulları, 1924 yılına gelindiğinde yeniden açılmış ve “Sağlık Memurları Okulları” adını almışlardır. 1943 yılında ise “Sağlık Memuru Kolu” ve “Köy Ebesi Kolu” oluşturularak, Köy Enstitüleri öğretim programlarında sağlık eğitime yer verilmiştir. İçeriğinde sağlığa ilişkin genel kurallar, sağlığın korunması, kazalar, köylerdeki sağlık sorunları, okul sağlığı, insan anatomi ve fizyolojisi, çocuk sağlığı, bakımı ve hastalıkları gibi konuların yer aldığı “Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi” ve “Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı” dersleri bu dönemde verilen derslerden olup, sağlık eğitimi ilk 5 yıl boyunca sürdürüldüğü bildirilmektedir (Güvercin, Aksa & Arda, 2004).

Gelişmiş ülkelerde hizmet kapsamına alınan okul sağlığına, Türkiye’de de önem verilmiş olup, cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren sağlık eğitimi kurumsal olarak ele alınmıştır. Buna göre, 1930 yılında okul sağlığında yapılması gerekenler “Umumi Hıfzıssıhha Kanunu” içerisine alınmıştır. 1936 yılında devletin yükümlülüğü haline getirilen okul sağlığı, “okul hijyeni”, “okul hekimi”, “okul hemşiresi”, “spor hekimi” gibi kavramlarıyla resmi kararlarda yer almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2008). 1943 yılında ise sağlık eğitimi, Köy Enstitülerinin öğretim programına girmiştir (Güvercin, Aksa & Arda, 2004).

1984 ve 1992’de Sağlık Bakanlığı’nca okul sağlığı hizmetleri ve tanımlarını içeren “Sağlık Hizmetleri Uygulama Rehberi” yayınlanmış olup; 2003’de “Sağlıkta Dönüşüm Programı” uygulamaya alınarak, temel sağlık hizmetleri güçlendirilmiştir. 1995’de Sağlık ve Milli Eğitim Bakanlıkları okul-sınıf içinde demokrasi, hakkaniyet, öğretmen eğitimi, öğretim programı geliştirilmesi, okul çevresi/toplum/ailelerle etkin işbirliği gibi konuları içeren “Avrupa’da Sağlığı Geliştiren Okullar Ağı Projesi”ni Türkiye’de yürütmeye başlamışlar; 2005 yılında sağlığı geliştiren okulların kapsamı 81 ile genişletilmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2008). Günümüzde ise yayımlanan yeni bir yönerge ile okul sağlığı hemşirelerinin Millî Eğitim Bakanlığı’na (MEB) bağlı resmî ve özel okullarda görevlendirilmesine karar verilmiş ve bu hizmetlerin amaçları belirlenmiştir. Buna göre, okul hemşireleri acil durumda öğrenciye müdahale etmek, yılda bir kez öğrencilerin fiziki muayenesini yapmak, okullardaki tuvalet, içme suyu alanları gibi yerleri denetlemek ve sağlık eğitimi vermekle sorumludurlar (MEB, 2022).

Türkiye’de Ortaöğretimde Uygulanan Sağlıkla İlgili Öğretim Programları

Ülkemizde Millî Eğitim Bakanlığı’nca hazırlanan öğretim programları aracılığıyla, bilgiyi üreten, elde ettiği bilgiyi günlük yaşamda kullanan, problemleri çözebilen, eleştirel düşünebilen, girişimci olabilen, bir başkasıyla empati yapabilen, topluma faydalı ve kültürel değerlere katkı sağlayabilen bireyler yetiştirmeye çalışılmaktadır (MEB, 2018a). Öğretim programlarıyla öğrencilere ve dolayısıyla topluma olumlu davranışlar kazandırılması için, 1929 yılından itibaren sağlıkla ilgili dersler meslek okullarında okutulmaktadır. 1985 yılındaki Talim Terbiye Kurulu kararlarında, ortaöğretimde genel sağlık bilgilerinin verilmesi ve toplumun her kesimine

aktarılması hususu bulunmaktadır (MEB Tebliğler Dergisi, 1984). Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1984-1985 yılından sonra ortaöğretim “Sağlık Bilgisi” öğretim programı okutulmaya başlanmıştır. Yeni Sağlık Bilgisi programı sağlığa yönelik amaçlar, içerik konuları ve sağlık davranışları, uygulama ve birey sağlığının toplum için önemini içerecek şekilde, sağlık bilincinin öne çıkarılmasına çalışılmıştır (Sağlam, 1996). Sağlık Bilgisi programının bu haliyle uygulanmasına 1996 yılındaki program yenilemesine değin devam edilmiş, program 2012 yılında içerik ve yapı olarak yeniden ele alınmıştır (MEB, 2018b). Ancak, 2017 yılında Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersleri birleştirilmiş ve bu dersler tek bir öğretim programı haline getirilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 1996, 2012, 2017). Günümüzde halen birlikte okutulan bu dersler, 2018 yılındaki program geliştirme çalışmalarıyla “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı” olarak yeniden ele alınmış ve haftada 1 ders saati olarak liselerde uygulanmaya devam edilmiştir (MEB Tebliğler Dergisi, 2018).

Ortaöğretimde sağlık konularına, “Biyoloji Öğretim Programı” ve “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı”nda yer verilmekte olup, temel sağlık konuları üniteler altında, çeşitli kazanım ve açıklamalarla verilmektedir (MEB, 2018a,b). Tablo 1’de sağlık bilgisi ve trafik kültürü öğretim programında yer alan kazanım sayıları ve ders saatleri görülmektedir.

Tablo 1

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı Kazanım Sayı ve Süreleri (MEB, 2018b’ye göre)

Sınıf	Ünite	Kazanım Sayısı	Süre (Ders Saati)	Oran (%)
9. Sınıf	Sağlık Bilgisi	27	20	56
	Trafik Kültürü	18	16	44
	Toplam	45	36	100

Tablo 1’e göre sağlık bilgisi kazanımlarının sayısı 27, bu kazanımların işlendiği ders süresi ise 20 saattir. Dersin trafik kültürü kısmındaki kazanım sayısı 18, bu kazanımların işlendiği ders süresi 16 saattir. Programda Sağlık Bilgi konularının oranının %56, Trafik Kültürü konularının oranının ise %44 olduğu görülmektedir.

Biyoloji dersi öğretim programında ise, doğrudan sağlık konularına yer verilmemekle birlikte, sağlığın biyolojik temellerine ve insan hayatındaki önemine yer verilmiştir (Tablo 2). Tablo 2’de biyoloji öğretim programlarının sınıflara göre, ünite, kazanım sayısı ve ders saatlerinin dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2

Sınıflara Göre Biyoloji Öğretim Programında Ünite, Kazanım Sayısı ve Süreleri (MEB 2018a’ya göre)

Sınıf	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım	Ders Saati	Oran (%)
9.Sınıf	1	Yaşam Bilimi Biyoloji	3	26	36,1
9.Sınıf	2	Hücre	4	22	30,6
9.Sınıf	3	Canlılar Dünyası	5	24	33,3
		Toplam	12	72	%100
10.Sınıf	1	Hücre Bölünmeleri	5	18	25
10.Sınıf	2	Kalıtımın Genel İlkeleri	2	30	41,7
10.Sınıf	3	Ekosistem Ekolojisi ve Güncel Çevre Sorunları	10	24	33,3
		Toplam	17	72	%100
11.Sınıf	1	İnsan Fizyolojisi	30	116	80,6
11.Sınıf	2	Komünite ve Popülasyon Ekolojisi	5	28	19,4
		Toplam	35	144	%100
12.Sınıf	1	Genden Proteine	9	56	38,9
12.Sınıf	2	Canlılarda Enerji Dönüşümleri	8	32	22,2
12.Sınıf	3	Bitki Biyolojisi	12	44	30,6
12.Sınıf	4	Canlılar ve Çevre	2	12	8,3
		Toplam	31	144	%100
		Genel Toplam	95	432	%100

Tablo 2 incelendiğinde 9. sınıfta 3 ünite, 10. sınıfta 3 ünite, 11. sınıfta 2 ünite ve 12. sınıfta ise 4 ünite olduğu görülmektedir. 9. sınıftaki kazanımlar için “yaşam bilimi biyoloji” ünitesindeki oran %36, “hücre” ünitesindeki oran %31, “canlılar dünyası” ünitesindeki oran %33’tür. 10. sınıftaki kazanımlar için “kalıtımın genel ilkeleri” ünitesindeki oran %42, “ekosistem ekolojisi ve güncel çevre sorunları” ünitesindeki oran %33’tür. 11. sınıftaki kazanımlar için “insan fizyolojisi” ünitesindeki oran %81, “komünite ve popülasyon ekolojisi” ünitesindeki oran %19’dur. 12. sınıftaki kazanımların “genden proteine” ünitesindeki oran % 39 iken, “canlılarda enerji dönüşümleri” ünitesindeki oran %22, “bitki biyolojisi” ünitesindeki oran %31 ve “canlılar ve çevre” ünitesindeki oran %8’dir.

YÖNTEM

Bu çalışmada sağlık konusunun öğretim programlarındaki işlenişinin değerlendirilmesi için nitel bir veri toplama yöntemi olan doküman incelemesi kullanılmıştır.

Verilerin Toplandığı Dokümanlar

Araştırmada veri toplama araçları olan dokümanlar, halen uygulanmakta olan Milli Eğitim Bakanlığı ortaöğretim 9. sınıflarda okutulan “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi Öğretim Programı” ve 9, 10, 11 ve 12. sınıflarda okutulan “Biyoloji Dersi Öğretim Programı”dır (MEB, 2018a, 2018b). Bu öğretim programlarına Milli Eğitim Bakanlığı’nın resmi internet sitesinden erişim sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada incelenen Milli Eğitim Bakanlığı öğretim programları (MEB, 2018a, b) içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizinde MEB “Biyoloji” ve “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü” öğretim programları, sağlığa ilişkin kazanımlar, konu içerikleri, ders saatleri ve sınıf düzeyleri açılarından ele alınarak, sağlığa ilişkin olumlu/olumsuz yönler odaklanılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1

İçerik Analiziyle Biyoloji, Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programlarının Ele Alınışı

Güvenduyulabilirlik

Nitel çalışmalarda özneliliğin yüksek olması nedeniyle, güvenilirliğin sağlanması için güvenduyulabilirlik kavramı öne sürülmektedir (Arastaman, Öztürk Fidan & Fidan, 2018). Bu çalışmada güvenduyulabilirlik, niteliği arttırmada ölçüt ve tekniklerin betimlenmesi adına kullanılmıştır. İki ayrı çalışmacının aynı veriler üzerinde yaptığı kodlamaların benzer ve uzlaşmazlık içeren görüşlerinin ortak bir vizyon oluşturabileceği düşünülmektedir (Arastaman vd., 2018).

Güvenirlikte yanlılığı en aza indirmek için içerik analizinin “ayrı araştırmacıların incelemesi” yoluyla olması gerektiğinden, dokümanlar farklı araştırmacılar tarafından analiz edilerek tema ve kodlara ayrılmıştır. Benzer kodlar “uzlaş” olarak, farklı kodlar ise “uyuşmazlık” olarak kabul edilmiş, “uyuşmazlık” olan kodlarda uzlaşarak anlaşma sağlanması yoluna gidilmiştir (Miles & Huberman, 1994). Güvenirlik için “uzlaş/(uzlaş + uyuşmazlık) x 100 formülü” kullanıldığında, hesaplanan oranın en az %80 olması gerektiği bilgisi bildirilmektedir (Miles & Huberman, 1994). Bu araştırmadaki kodlamaların sonucundaki güvenirlik ile kodlayıcılar arası tutarlılık %83 olarak belirlenmiştir.

Araştırma Etiği

Bu araştırma sürecinde planlanma, uygulanma, verilerin toplanması, verilerin analizinde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi”nin belirtmiş olduğu kurallara uyulmuş; yönergenin ikinci bölümündeki “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” kısmında belirtilen hiçbir eylem gerçekleştirilmemiştir. Araştırmada, Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan alınan etik kurul izni sonrasında (Tarih: 16.02.2021, Sayı: E35853172-300-00001450313), Ankara İl Millî Eğitim Müdürlüğü’nden alınması gerekli olan izinler de (Tarih: 23.03.2021, Sayı: E-14588481-605.99-22842405) alınmış ve veri toplama araçları uygulanmıştır.

Araştırmanın yazımı sırasında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup, elde edilen verilerde tahrifat yapılmamıştır. Ayrıca araştırma, başka bir yere yayın için değerlendirilmesi amacıyla gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 16.02.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: E35853172-300-00001450313

BULGULAR

İncelenen sağlıkla ilgili öğretim programlarına ait içerik analizi bulguları aşağıda yer almaktadır.

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programında Sağlık Ele Alınışı

Bu kısımda içerik analizine tabi tutulan sağlık bilgisi ve trafik kültürü öğretim programı ünite ve kazanımlarına ait kodlar oluşturulmuş ve ilgili tablolara taşınmıştır (Tablo 3-4). Tablo 3’de, 9. sınıfta ortak genel kültür dersi olarak okutulan “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programı”ndaki ünite ve kazanımlar gösterilmektedir (MEB, 2018a).

Tablo 3

Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Öğretim Programında Sağlıkla İlgili Ünite ve Kazanımların Dağılımı

Ünite	Kazanım	f	%
1.1. Kişisel ve Toplumsal Sağlık	1.1.1. Sağlık kavramını açıklar.	8	%26.6
	1.1.2. Çevresel etmenlerin kişi ve toplum sağlığına etkilerini analiz eder.		
	1.1.3. Sağlık hizmetlerinden yararlanma yollarını açıklar.		
	1.1.4. Hasta hakları ve sorumluluklarını açıklar.		
	1.1.5. Akılcı ilaç kullanımının önemini açıklar.		
	1.1.6. Sağlıklı yaşam için hijyenin önemini açıklar.		
	1.1.7. Ağız ve diş sağlığının korunması için yapılması gerekenleri açıklar.		
	1.1.8. Bulaşıcı hastalıklardan korunma yollarını açıklar.		
1.2. Ergenlik	1.2.1. Büyüme ve gelişme süreçlerinden biri olan ergenlik döneminde fiziksel, duygusal ve sosyal değişimleri açıklar.	1	%3.7

1.3. Beslenme ve Fiziksel Aktivite	1.3.1. Fiziksel aktivitelerin sağlığını üzerindeki etkilerini değerlendirir. 1.3.2. Yeterli ve dengeli beslenmenin önemini açıklar. 1.3.3. Obezitenin nedenlerini ve sağlık üzerindeki etkilerini açıklar.	3 %11.1
1.4. Zihinsel, Duygusal ve Sosyal Sağlık	1.4.1. Sağlıklı yaşam için zihinsel, duygusal ve sosyal sağlığın ergen bireyler açısından önemini açıklar. 1.4.2. Stres kaynaklarını örneklerle açıklar. 1.4.3. Stresle başa çıkma yollarını açıklar. 1.4.4. Şiddetin birey üzerindeki etkilerini değerlendirir.	4 %14.8
1.5. Sağlığa Zararlı Alışkanlıklar ve Madde Kullanımı	1.5.1. Tütün ürünleri, alkol ve madde kullanımının sonuçlarını değerlendirir. 1.5.2. Tütün ürünleri, alkol ve madde bağımlılıklarından korunmak için kararlı ve tutarlı iletişim becerilerine sahip olması gerektiğini fark eder. 1.5.3. Teknoloji bağımlılığının sonuçlarını değerlendirir.	3 %11.1
1.6. İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler	1.6.1. İlk yardımın önemini açıklar 1.6.2. İlk yardımın amaçları ve temel uygulamalarını açıklar. 1.6.3. Güvenli ilk yardım uygulaması için alınması gereken önlemleri açıklar. 1.6.4. Hastanın/yaralının durumunu değerlendirir. 1.6.5. Solunum yolu tıkanıklığı durumunda yapılacak ilk yardım basamaklarını açıklar. 1.6.6. Kanamalarda yapılacak ilk yardım uygulamalarını açıklar. 1.6.7. Şok durumunda yapılması gereken ilk yardım uygulamalarını açıklar. 1.6.8. Zehirlenmelerde uygulanacak ilk yardım basamaklarını açıklar.	8 %29.6
Toplam		27 %100

Tablo 3'te, öğretim programında yer alan ünitelerin ("Kişisel Ve Toplumsal Sağlık" ünitesi, "Ergenlik" ünitesi, "Beslenme Ve Fiziksel Aktivite" ünitesi, "Zihinsel, Duygusal Ve Sosyal Sağlık" ünitesi, "Sağlığa Zararlı Alışkanlıklar Ve Madde Kullanımı" ünitesi ve "İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler" ünitesi) toplam 6 tane olduğu görülmektedir. "Kişisel ve Toplumsal Sağlık" ünitesi 8, "Ergenlik" ünitesi 1, "Beslenme ve Fiziksel Aktivite" ünitesi 3, "Zihinsel, Duygusal ve Sosyal Sağlık" ünitesi 4, "Sağlığa Zararlı Alışkanlıklar ve Madde Kullanımı" ünitesi 3, "İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler" ünitesi 8 kazanıma sahiptir. Dersin Sağlık Bilgisi kısmında toplam 27 kazanım vardır. Bu duruma göre, en fazla kazanım "Kişisel ve Toplumsal Sağlık" ile "İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler" ünitelerinde bulunmakta, 1 kazanımla en az kazanım sayısı "Ergenlik" ünitesinde bulunmaktadır. Bulaşıcı hastalıklar konusunda "endemi" ve "epidemi" kavramlarına yer verilmektedir.

Tablo 4 sağlık bilgisi öğretim programının (MEB, 2018a) sağlık bilgisi bölümünde yer alan kazanımlarına ait içerik analizini göstermektedir.

Tablo 4

Sağlık Bilgisi Öğretim Programı Sağlık Konuları İçerik Analizi

Tema	Alt Tema	Kod	f	%
Sağlığı	Sağlık Kavramı	Kişisel ve Toplum Açısından Sağlık Tanımı	1	%1.4
Sürdürme	Sağlık Hak ve Sorumlulukları	Temel Sağlık Hakkı Temel Hasta Hakkı Toplum Sağlığı İçin Hasta Sorumluluğu	3	%4.4
	Sağlığın Belirleyicileri	Sağlığın Sosyal Belirleyicileri (Eğitim, Ekonomi, Kültür, Aile) Sağlığın Çevresel Belirleyicileri (Gürültü, Radyasyon, Cep Telefonu, Hava Kirliliği, Su Kirliliği, Çöp, Kanserojen Madde, Vektör ve GDO) Sağlığın Zihinsel, Duygusal ve Sosyal Belirleyicileri (Ergenlik, Aile)	3	%4.4
	Sağlık Hizmetleri ve Kullanımı	Koruyucu Sağlık Hizmetleri Tedavi Edici Sağlık Hizmetleri Rehabilite Edici Sağlık Hizmetleri Sağlık Kuruluşlarından Yararlanma	4	%5.9

	Sağlık İçin Yararlı Davranışlar	Fiziksel Aktivitenin Sağlığa Yararı Beslenmede Doğru Davranışlar (Kahvaltı Yapma, Beslenme Planı/Menüsü Hazırlama) Fiziksel Aktivitede Sürekliliğin Yararı Yeterli-Dengeli Beslenmenin Sağlığa Yararı Teknolojinin Doğru Kullanımı Zararlı Alışkanlıklara Karşı Özirade Geliştirme Zararlı Alışkanlıklara Karşı Özbilinç Geliştirme	7	%10.4
	Ergenlik Dönemi Özellikleri	Ergenlikte Olumlu Tutumun Önemi Ergenlikte Fiziksel, Sosyal, Duygusal Değişimler Ergenlikte Hijyen	3	%4.4
		Toplam	21	%31
Sağlığı Kaybetme	Doğru İlaç Kullanımı	Reçeteli İlaç Kullanımı ve Tedaviye Uyum Bilinçli İlaç Kullanımı Güvenli İlaç Kullanımı Akılcı İlaç Kullanımı	4	%5.9
	Hastalık/Sorun Bilgisi	Obezitenin Nedenleri Hayvan Kaynaklı Hastalıklar Stres Kaynaklı Hastalıklar Obezite Kaynaklı Hastalıklar Zihinsel, Duygusal, Sosyal Kaynaklı Sorunlar Tütün Ürünleri, Alkol ve Madde Kullanımı Kaynaklı Sorunlar Engellilik Teknolojiyle İlgili Sosyal Sorunlar Ergenlik Sorunları	9	%13.4
	Hastalıklardan Korunma/Önlem	Hayvan Kaynaklı Hastalıklar için Önlem (Kene Isırması) Obezite için Önlem (Beden Kitle İndeksi Hesabı) Şiddetin Önlenmesi Enfeksiyon için Önlem Bağışıklık, Aşı, Aşılama Güvenli İlk yardım için Önlem Alma	6	%8.9
	Tedavi Yöntemleri/Yolları	Stresle Başa Çıkma Yolları Kaygıyla Başa Çıkma Yolları Şiddetle Başa Çıkma Yolları Zararlı Alışkanlık Stresiyle Başa Çıkma Yolları Zararlı Alışkanlık Bağımlılığında Kurtulmanın Yolları Zihinsel, Duygusal ve Sosyal Sağlık için Psikolojik Yardım Alma (Uzman Yardımı, Birim Yardımı) Ergenlikte Stresle Başa Çıkma Yolları (Akran Sorunları, Akran Zorbalığı)	7	%10.4
	Sağlık için Riskli/Zararlı Davranışlar	Tütün Ürünleri Kullanımının Zararları Alkol Bağımlılığının Zararları Madde Kullanımının Zararları Sağlık İçin Riskli Davranışlar (Dövme, Kulak- Burun Delme) Beslenmede Yanlış Davranışlar (Aşırı Yağlı-Tuzlu Besin Tüketimi) Beslenmede Estetik Kaygıların Sonuçları (Zayıflama Hapı, Mide Küçültme) Fiziksel Aktivitede Takviye Maddelerinin Zararı Bilinçsiz Teknoloji Kullanımı	8	%11.9

İlk Yardım Bilgisi	İlkyardım Tanımı	12	%17.9
	İlk yardım için 112 Hattını Doğru Kullanma		
	İlkyardımın Hayat Kurtarmadaki Önemi		
	İlkyardımın Doğru Uygulanmasının Önemi		
	İlkyardımın Amaçları ve Müdahalesi (Koruma-Bildirme-Kurtarma)		
	İlk Yardımın Temel Uygulamaları		
	İlk Yardımda Olay Yeri Değerlendirme		
	İlk Yardımda Hasta Durumu Değerlendirme		
	İlk Yardımda Solunum Tıkanıklığı Müdahalesi Uygulaması		
	İlk Yardımda Kanama Müdahalesi Uygulaması		
	İlk Yardımda Şok Müdahalesi Uygulaması		
	İlk Yardımda Zehirlenme Müdahalesi Uygulaması		
	Toplam	46	%69
	Genel Toplam	67	%100

Tablo 4'te görüldüğü gibi öğretim programının sağlık bilgisi kısmında 9. sınıfın ilk döneminde toplam 67 kazanım bulunmaktadır. 7 kod "Sağlık için Yararlı Davranışlar" alt temasında, 4 kod "Sağlık Hizmetleri ve Kullanımı" alt temasında, 3 tanesi "Sağlığın belirleyicileri" alt temasında, 3 tanesi "Sağlık Hak ve Sorumlulukları" alt temasında, 3 kod " Ergenlik Dönemi Özellikleri" alt temasında ve 1 kod "Sağlık Kavramı" alt temasında olacak şekilde isimlendirilmiştir. Oluşturulan 21 (%31) koda göre, 6 alt temanın "Sağlığı Sürdürme" teması ile ilişkili olduğuna karar verilmiştir. 12 kod "İlk Yardım Bilgisi" alt temasında, 9 kod "Hastalık/Sorun Bilgisi" alt temasında, 8 kod "Sağlık İçin Riskli/Zararlı Davranışlar" alt temasında, 7 kod "Tedavi Yöntemleri/ Yolları" alt temasında, 6 kod "Hastalıklardan Korunma/Önlem" alt temasında, 4 kod ise "Doğru İlaç Kullanımı" alt temasında toplanmışlardır. Oluşturulan 46 (%69) koda göre, 6 alt temanın "Sağlığı Kaybetme" teması ile ilişkili olduğuna karar verilmiştir. Veriler ele alındığında, "İlk Yardım Bilgisi" alt temasında diğer alt temalara göre daha fazla kazanım olduğu görülmüş, sağlığı kaybetme ile ilgili konuların ise sağlığı sürdürmeyle ilgili konulardan daha fazla ele alındığı tespit edilmiştir.

Biyoloji Öğretim Programında Sağlığın Ele Alınışı

Bu kısımda içerik analizine tabi tutulan biyoloji öğretim programının ünite ve kazanımları tablolara taşınarak, kodlar oluşturulmuştur (MEB, 2018b). Biyoloji öğretim programı 9. sınıfta ortak ve zorunlu olmakla beraber, 10, 11 ve 12. sınıflarda ders seçimine göre alınabilmektedir (MEB, 2018)

Tablo 5 biyoloji öğretim programındaki sağlıkla ilişkili ünite, konu ve kazanımları göstermektedir.

Tablo 5

Biyoloji Öğretim Programı Sağlıkla İlgili Ünite, Konu ve Kazanımların Dağılımı

Ünite	Konu	Kazanım	f	%
9.1.	9.1.2. Canlıların Yapısında Bulunan Temel Bileşikler	9.1.2.2. Lipit, karbonhidrat, protein, vitamin, su ve minerallerin sağlıklı beslenme ile ilişkisini kurar.	1	%4
9.3.	9.3.2 Canlılar Dünyası Canlı Âlemleri ve Özellikleri	9.3.2.3. Virüslerin genel özelliklerini açıklar.	1	%4
10.1.	10.1.1 Mitoz ve Eşeysiz Üreme Bölünmeleri	10.1.1.2. Mitozu açıklar.	1	%4
10.2.	10.2.1. Kalıtım ve Kalıtımın Genel İlkeleri	10.2.1.1. Kalıtımın genel esaslarını açıklar.	1	%4

10.3. Ekosistem Ekolojisi ve Güncel Çevre Sorunları	10.3.1. Ekosistem Ekolojisi 10.3.2. Güncel Çevre Sorunları ve İnsan	10.3.1.3. Ekosistemde madde ve enerji akışını analiz eder. 10.3.2.1. Güncel çevre sorunlarının sebeplerini ve olası sonuçlarını değerlendirir.	1	%4
11.1. İnsan Fizyolojisi	11.1.1. Denetleyici ve Düzenleyici Sistemler, Duyu Organları 11.1.2. Destek ve Hareket Sistemi 11.1.3. Sindirim Sistemi 11.1.4. Dolaşım Sistemleri 11.1.5. Solunum Sistemi 11.1.6. Üriner Sistem 11.1.7. Üreme Sistemi ve Embriyonik Gelişim	11.1.1.2. Endokrin bezleri ve bu bezlerin salgıladıkları hormonları açıklar. 11.1.1.3. Sinir sistemi rahatsızlıklarına örnekler verir. 11.1.1.4. Sinir sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.1.6. Duyu organları rahatsızlıklarını açıklar. 11.1.1.7. Duyu organlarının sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.2.2. Destek ve hareket sistemi rahatsızlıklarını açıklar. 11.1.2.3. Destek ve hareket sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.3.2. Sindirim sistemi rahatsızlıklarını açıklar. 11.1.3.3. Sindirim sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.4.1. Kalp, kan ve damarların yapı, görev ve işleyişini açıklar. 11.1.4.3. Dolaşım sistemi rahatsızlıklarını açıklar. 11.1.4.4. Dolaşım sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.4.5. Bağışıklık çeşitlerini ve vücudun doğal savunma mekanizmalarını açıklar. 11.1.5.3. Solunum sistemi hastalıklarına örnekler verir. 11.1.5.4. Solunum sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.6.3. Üriner Sistem rahatsızlıklarını açıklar. 11.1.6.4. Üriner Sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.7.2. Üreme sisteminin sağlıklı yapısının korunması için yapılması gerekenlere ilişkin çıkarımlarda bulunur. 11.1.7.3. İnsanda embriyonik gelişim sürecini açıklar.	5 2 2 4 2 2 2	%20 %8 %8 %4 %8 %8 %8
			Toplam	25 100

Tablo 5 incelendiğinde; 9. sınıfta sağlıkla ilgili “Yaşam bilimi biyoloji” ve “Canlılar dünyası” (2 ünite) ünitelerinde, toplam 2 kazanım olduğu görülmüştür. 10. sınıfta sağlıkla ilgili “Hücre bölünmeleri” ünitesi, “Kalıtımın genel ilkeleri” ünitesi ve “güncel çevre sorunları ve insan” ünitesinde, toplam 4 kazanım olduğu görülmüştür. 11. sınıf sağlık kavramının en yoğun olarak kazanımlarda işlendiği sınıf olarak göze çarpmakta ve 7 ayrı konuyu tek bir ünite de barındıran “İnsan fizyoloji” ünitesinin sağlık kavramına ilişkin 19 kazanım içerdiği görülmüştür. 12. sınıfta, sağlıkla ilgili hiç kazanım bulunmamaktadır.

Tablo 6, 9. sınıf biyoloji öğretim programındaki sağlık konusuyla ilgili kazanımların içerik analizini göstermektedir.

Tablo 6**9. Sınıf Biyoloji Dersi Sağlık Konuları İçerik Analizi**

Tema	Alt Tema	Kod	f	%
Sağlığı Sürdürme	Sağlık İçin Yararlı Davranışlar	Sağlıklı Beslenme için Temel Bileşikler	1	25
Sağlığı Kaybetme	Hastalık/Sorun Bilgisi	Beslenme Kaynaklı Hastalıklar	2	75
		Enfeksiyon Kaynaklı Hastalıklar		
	Hastalıktan Korunma/Önlem	Viral Enfeksiyonlar İçin Önlem	1	
Toplam			4	100

Tablo 6 incelendiğinde, 9. sınıf biyoloji öğretim programında sağlıkla ilgili 4 kazanım olduğu; 2 kodun “Hastalık/Sorun Bilgisi” alt temasında, 1 kod “Hastalıktan Korunma/Önlem” alt temasında, 1 kod “Sağlık İçin Yararlı Davranışlar” alt temasında yer bulmuştur. “Hastalık/Sorun Bilgisi” ve “Hastalıktan Korunma/Önlem” alt temalarının “Sağlığı Kaybetme” temasıyla, “Sağlık için Yararlı Davranışlar” alt temalarının ise “Sağlığı Sürdürme” temasıyla bağlantılı olduğuna karar verilmiştir. “Sağlığı Sürdürme” temasının oranı %25 (1 kod), “Sağlığı Kaybetme” temasının oranı ise %75’tir (3 kod).

Tablo 7, 10. sınıf biyoloji öğretim programındaki sağlık konusuyla ilgili kazanımların içerik analizini göstermektedir.

Tablo 7**10. Sınıf Biyoloji Dersi Sağlık Konuları İçerik Analizi**

Tema	Alt Tema	Kod	f	%
Sağlığı Kaybetme	Hastalık/Sorun Bilgisi	Mutasyon Kaynaklı Hastalıklar (Kanserler)	4	100
		Kalıtımsal Kaynaklı Hastalıklar		
		Çevre Kirliliği Kaynaklı Hastalıklar		
		Çevre Sorunları Kaynaklı Hastalıklar		
Toplam			4	100

Tablo 7 incelendiğinde, 10. sınıf biyoloji öğretim programında sağlık konusuyla ilgili “Hastalık/Sorun Bilgisi” alt teması altında sadece 4 kod bulunduğu ve bunun “Sağlığı Kaybetme” temasında yer aldığı görülmüştür. Bu tema 10. sınıf biyoloji öğretim programındaki tek temadır (4 kod, %100) ve 10. sınıfta “Sağlığı Sürdürme” temasına ait hiç kod bulunmadığı tespit edilmiştir. Tablo 8, 11. sınıf biyoloji öğretim programında sağlıkla ilgili olan kazanımların içerik analizini göstermektedir.

Tablo 8**11. Sınıf Biyoloji Dersi Sağlık Konuları İçerik Analizi**

Tema	Alt Tema	Kod	f	%
Sağlığı Sürdürme	Sağlık İçin Yararlı Davranışlar	Fiziksel Aktiviteyle Hareket Sistemi Sağlığı	4	
		Beslenmeyle Hareket Sistemi Sağlığı		
		Sindirim Sistemi Sağlığı İçin Fiziksel Aktivitede Doğru Davranışlar		
	Sosyal Sağlık Sorumluluğu	Sindirim Sistemi Sağlığı İçin Beslenmede Doğru Davranışlar	3	
		Engellilere Destek Olma		
		Kan ve Kemik İliği Bağışına Destek Olma		
		Organ Bağışına Destek Olma		
Toplam			7	%27

Sağlığı Kaybetme	Hastalık/Sorun Bilgisi	Endokrin Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Sinir Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Duyu Organı Kaynaklı Hastalıklar Hareket Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Sindirim Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Dolaşım Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Bağışıklık Sistemi Kaynaklı Hastalıklar Solunum Sistemi Kaynaklı Hastalıkları Üriner Sistem Kaynaklı Hastalıklar Sağlıkta Enfeksiyon Etkenlerinin Oluşturduğu Tehditler	10	
	Hastalıktan Korunma/Önlem	Hamilelikte İlaç Kullanımı, Stres vb. Kaçınma Hamilelikte Koruyucu Sağlık Taraması Bağışıklık, Aşı ve Aşılama İş Sağlığı-Güvenliği	4	
	Tedavi Yöntemleri/Yolları	Yeni/Teknolojik Sinir Sistemi Tedavileri Yeni/Teknolojik Duyu Organı Tedavileri Tedavi Yöntemleri-Diyaliz	3	
	Sağlık İçin Zararlı Davranışlar	Beslenmede Yanlış Davranışlar	1	
	Doğru İlaç Kullanımı	Bilinçli Antibiyotik Kullanımı	1	
		Toplam	19	%73
		Genel Toplam	26	%100

Tablo 8 incelendiğinde, 11. sınıf öğretim programında toplamda 26 kazanım olduğu; 4 kodun “Sağlık için Yararlı Davranışlar” alt temasıyla, 3 kodun “Sosyal Sağlık Sorumluluğu” ile alt temasıyla ilişkilendirildiği ve bu alt temaların da “Sağlığı Sürdürme” temasında yer aldığı görülmüştür. 19 kodun 10 tanesi “Hastalık/Sorun Bilgisi” alt teması ile, 4 tanesi “Hastalıktan Korunma/Önlem” alt teması ile, 3 tanesi “Tedavi Yöntemleri/Yolları” alt teması ile, 1 tanesi “Sağlık için Zararlı Davranışlar” alt teması ile, 1 tanesi “Doğru İlaç Kullanımı” alt teması ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, bu alt temaların “Sağlığı Kaybetme” temasında yer aldığı tespit edilmiştir. 11. Sınıf biyoloji dersi öğretim programı, “Sağlığı Sürdürme” temasında 7 kod (%27) içerirken, “Sağlığı Kaybetme” temasında 19 kod (%73) içermektedir. 11. sınıf “sağlık” kazanımları sayısının, 9 ve 10. sınıfa göre daha fazla olduğu da görülmektedir.

Tablo 9, biyoloji öğretim programındaki sağlıkla ilgili kazanımların içerik analizini göstermektedir.

Tablo 9

Biyoloji Öğretim Programı 9, 10, 11 ve 12. Sınıf Sağlık Konuları İçerik Analizi

Tema	Alt Tema	Kod	f	%
Sağlığı Sürdürme	Sağlık İçin Yararlı Davranışlar	Sağlıklı Beslenme için Temel Bileşikler Sindirim Sistemi Sağlığı İçin Fiziksel Aktivitede Doğru Davranışlar Sindirim Sistemi Sağlığı İçin Beslenmede Doğru Davranışlar Fiziksel Aktiviteyle Hareket Sistemi Sağlığı Beslenmeyle Hareket Sistemi Sağlığı	5	%14.7
	Sosyal Sağlık Sorumluluğu	Kan ve Kemik İliği Bağışına Destek Olma Organ Bağışına Destek Olma Engellilere Destek Olma	3	%8.8
		Toplam	8	%24

Sağlığı Kaybetme	Hastalık/Sorun Bilgisi	Beslenme Kaynaklı Hastalıklar	15	%44.1
		Enfeksiyon Kaynaklı Hastalıklar		
		Mutasyon Kaynaklı Hastalıklar (Kanserler)		
		Kalıtsal Kaynaklı Hastalıklar		
		Çevre Kirliliği Kaynaklı Hastalıklar		
		Çevre Sorunları Kaynaklı Hastalıklar		
		Endokrin Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Sinir Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Duyu Organı Kaynaklı Hastalıklar		
		Hareket Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Sindirim Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Dolaşım Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Bağışıklık Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Solunum Sistemi Kaynaklı Hastalıklar		
		Üriner Sistem Kaynaklı Hastalıklar		
	Doğru İlaç Kullanımı	Bilinçli Antibiyotik Kullanımı	1	%2.9
	Tedavi Yöntemleri/ Yolları	Yeni/Teknolojik Sinir Sistemi Tedavileri Yeni/Teknolojik Duyu Organı Tedavileri Diyaliz	3	%8.8
	Hastalıktan Korunma/ Önlem	Viral Enfeksiyonlar İçin Önlem İş Sağlığı-Güvenliği Hareket Sistemi Sağlığı (Spor, Beslenme) Hamilelikte Koruyucu Sağlık Taraması Hamilelikte İlaç Kullanımı, Stres vb. Kaçınma Bağışıklık, Aşı, Aşılama	6	%17.6
	Sağlık İçin Riskli/Zararlı Davranışlar	Beslenmede Yanlış Davranışlar	1	%2.9
			Toplam	26 %76
			Genel Toplam	34 %100

Tablo 9 incelendiğinde, 9, 10 ve 11. sınıfların biyoloji öğretim programında toplamda 34 kod bulunduğu, 12. sınıfta ise “sağlık”la ilgili kazanım bulunmadığı görülmektedir. Kazanımlara göre oluşturulan 5 kodun “Sağlık için Yararlı Davranışlar”, 3 kodun “Sosyal Sağlık Sorumluluğu”, 15 kodun “Hastalık/Sorun Bilgisi”, 6 kodun “Hastalıktan Korunma/Önlem”, 3 kodun “Tedavi Yöntemleri/Yolları”, 1 kodun “Doğru İlaç Kullanımı” ve 1 kodun “Sağlık için Riskli/Zararlı Davranışlar” alt temaları ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, “Sağlık için Yararlı Davranışlar” ve “Sosyal Sağlık Sorumluluğu” alt temalarındaki 8 kodun (%24), “Sağlığı Sürdürme” alt temasında yer aldığı görülmüştür. “Hastalık/Sorun Bilgisi”, “Hastalıktan Korunma/Önlem”, “Tedavi Yöntemleri/Yolları”, “Doğru İlaç Kullanımı”, “Sağlık için Riskli/Zararlı Davranışlar” şeklindeki alt temaların ise 26 kod (%76) ile “Sağlığı Kaybetme” temasıyla ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Biyoloji öğretim programında kazanım sayıları “Sağlığı Sürdürme” ve “Sağlığı Kaybetme” temalarının arasında kazanım sayıları açısından büyük fark olduğu; sağlığı kaybetme konusunda çok daha fazla kazanımın yer aldığı tespit edilmiştir. Biyoloji ve Sağlık Bilgisi öğretim programları karşılaştırıldıklarında “sağlık” konusuna ilişkin kazanımlar arasında da büyük bir fark olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada elde edilen verilere göre, sağlıkla ilgili konulara yer veren sağlık öğretim programının sadece 9. sınıflarda; biyoloji öğretim programı ise sadece 9 ve 10. sınıflarda zorunlu olarak, ortak genel kültür dersi olarak okutulmaktadır. Buna göre, öğrencilerin sağlıkla ilgili konularla, genel olarak sadece 9. sınıfta öğrenebildikleri ve sağlığın biyolojik temelleriyle ilgili olarak da sadece 10 sınıf düzeyine kadar öğrenme şansları olduğu görülmektedir. 9. sınıf sonrasında sağlık bilgisi dersi verilmemekte ve biyoloji dersi ise 11. sınıfta yapılan ders

seçimleri nedeniyle, yalnızca bu alanda meslek seçimi yapmak isteyen öğrenciler tarafından alınmaya devam edilebilmektedir (MEB Tebliğler Dergisi, 2018). Bu tespitlerle, biyoloji dersi seçimini yapmayan öğrencilerin sonraki sınıflarda, programlarda yer alan sağlıkla ilgili kazanımların tamamına ulaşmadan ortaöğretimden mezun oldukları ve sağlıkla ilgili biyolojik temeller konusunda da oldukça yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılabilir. Oysa MEB 21. YY Öğrenci Profili Raporunda (2011) yer verilen, sağlığa ilişkin riskleri değerlendirip sorgulayabilen, sorumluluk alıp sorun çözebilen, bilgilerini günlük yaşama uygulayarak toplumsal değerler geliştiren bireyler yetiştirilmesi için öğretim programlarının önemle ve yeniden ele alınması gerektiği bildirilmektedir. Nitekim Atik (2020) de araştırmasında 9. sınıflarda okutulan biyoloji öğretim programında 21. yüzyıl becerilerine yeterli düzeyde yer verilmediğini ifade etmiştir (Atik & Yetkiner, 2021).

Öğretim programlarında ele alınan konular incelendiğinde ise hem sağlık bilgisi ve trafik kültürü hem de biyoloji öğretim programlarının, günümüzün en önemli sorunlarından biri haline gelen pandemi ve pandemi önlemleriyle ilgili kavramlara yer vermedikleri görülmüştür. Ayrıca, tüm ortaöğretim öğrencileri, sadece 9. sınıflarda okutulan sağlık bilgisi ve 9-10. sınıf biyoloji derslerinde sağlık konularını görmektedirler. Ortaöğretim öğrencileri 10. sınıfta biyoloji dersini seçmezlerse insan fizyolojisi konularında içerilen sağlık konularını göremeden mezun olmaktadır. Bu durumda programlar, kapsamlı birinci basamak sağlık eğitimi konularını içermekle birlikte (Alma Ata Bildirgesi, 1978; Ulusoy Gökkoca, 2011), tüm öğrencilerin öğrenmesi gereken pandemi ve insan fizyolojisi konularını kapsamamaktadır.

Araştırmada elde edilen kazanımlarla ilgili sonuçlara göre, zorunlu olarak alınan 9. sınıflarda okutulan “Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü” dersi öğretim programının kazanım sayısının (27 kazanım), 9 ve 10. sınıf “Biyoloji” dersi öğretim programı kazanım sayısından (12 kazanım) çok daha fazla olduğu görülmüştür. Ayrıca, seçmeli olan 11 ve 12. sınıf biyoloji dersi öğretim programlarında yer alan 19 sağlıkla ilişkilendirilmiş kazanım, tüm öğrenciler tarafından alınamamaktadır. Bununla birlikte, sağlık bilgisi öğretim programında, 27 kazanım için sadece 20 ders saat gibi kısa bir süre verildiği görülmektedir. Ayrıca, bir uzman tarafından yapılabilecek ayrıntı ve detaylar içeren “İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler” ünitesinde 8 kazanım varken, öğrencilerin buldukları yaş döneminin özelliklerini barındıran “Ergenlik” ünitesinin sadece 1 kazanım içerdiği ve en az kazanıma sahip konu olduğu da tespit edilmiştir. Bu durum ergenliğin ayrıntılı bir şekilde ele alınamadığını ve bu dönemin zorluklarında yeterince destek sağlanamadığını düşündürmektedir. Nitekim Sağlam (1996) da, ortaöğretim sağlık bilgisi dersinin öğretmen ve öğrenciler tarafından yetersiz bulunduğunu ve öğretmenlerin kendilerini bu dersle ilgili eksik hissettiklerini bildirmektedir. 9 ve 10. sınıflarda zorunlu olarak alınan biyoloji dersinde ise sağlıkla ilişkilendirilen sadece toplam 6 tane kazanımın bulunduğu, her kazanıma ilişkin saat süresinin açık olmadığı ve ünitelerin toplam kazanım sayısı ve ders saatinin de belirsiz olduğu görülmektedir. Çevik ve Atıcı (2015) da 9. sınıflarda biyoloji dersi haftalık ders saatinin yetersiz olduğu sonucuna varmışlardır. En fazla sağlıkla ilişkili kazanıma yer verilen (19 kazanım) 11. sınıf biyoloji dersinin ise seçmeli olduğu ve öğrencilerin tümü tarafından alınmadığı düşünüldüğünde ise, ortaöğretim öğrencilerinin sağlıkla ilgili bilgi ve davranışları yüksek oranda kazanamayacakları söylenebilir.

Sağlık bilgisi ve biyoloji öğretim programlarında ele alınan sağlıkla ilgili kazanımların içerik analizi sonuçlarına göre, sağlık konuları “sağlığı sürdürme” ve “sağlığı kaybetme” ana temaları etrafında toplanmaktadır. Buna göre, “Sağlığı Kaybetme” teması biyoloji öğretim programında %76, sağlık bilgisi öğretim programında ise %69 oranında; “Sağlığı Sürdürme” teması biyoloji öğretim programında %27, sağlık bilgisi öğretim programında ise %31 olarak tespit edilmiştir. Sağlık bilgisi ve biyoloji öğretim programlarının ikisinde de, “sağlığı kaybetme” temasının çok yoğun olarak ele alındığı görülmektedir. Bu sonuçlar, sağlıkla ilgili olumsuz vurgulardan kaçınmak isteyen ortaöğretim öğrencilerinin, sağlığı kaybetmeyle ilgili konulara ilgi göstermek istemeyebilecekleri şeklinde yorumlanabilir. Nitekim 1984 yılındaki Kopenhag Müzakeresi’nde, bireylerin sağlık davranışlarını değiştirmeye yönelik beklenti ve kontrol duyguları arttırılmaksızın, sadece sağlıkla ilgili bilgi vermek ve farkındalık yaratmanın, sağlığı

desteklemeyeceği, aksine endişe ve başa çıkamama duygularını arttırabileceği net olarak ifade edilmektedir. Bu nedenle, sağlık bilgisi ve biyoloji öğretim programlarında sağlığı kaybetmeyle ilgili olumsuz bilgileri yoğunlukla aktarmaktansa, sağlıklı yaşam alışkanlıkları kazanma, doğru sağlık davranışlarını tanıtmaya ve sağlık psikolojisiyle ilgili olumlu düşünce/inanç geliştirilmesiyle ilgili konuların genişletilmesi ele alınmalıdır. Böylelikle sağlıkla ilgili programların olumlu sağlık davranışlarını uygulamaya yönelik olarak tasarlanması üzerinde durulmalıdır. Aksi takdirde, öğrencilerin dirençleri artabileceğinden sürekli olumsuzluklardan bahseden konuların öğrenilmesi ve öğretilmesi güçleşebilir. Nitekim, Sağlık Eylem Süreci Yaklaşımı'nda insanların kendi sağlıkları üzerindeki kontrollerini arttırmaları ve sağlıkla ilgili davranışlarını geliştirmeleri için motivasyon ve irade süreçlerinin harekete geçirilmesinin önemi ve gerekliliği ifade edilmektedir (Schwarzer, 1999; 2016).

Sonuç

Sağlık konusunun öğretim programlarında ele alınışının yeniden ele alınarak geliştirilmesiyle, toplumdaki sağlık anlayışının geliştirilmesine yardımcı olunabilir. Böylelikle sağlık eğitimi aracılığıyla önce bireylerin sonra halkın sağlığının iyileştirilmesi için yapıcı önerilerde bulunulabilir. Araştırmamızın sonuçları, ortaöğretimde sağlıkla ilgili konularla sadece 9 ve 10. sınıftaki Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü dersi ile Biyoloji dersinde karşılaşıldığını; ancak bu yıllardan sonra biyoloji dersini seçmeyen birçok öğrencinin sağlıkla ilgili kazanımların tamamına ulaşmadan ortaöğretimden mezun olduğunu göstermektedir. Ayrıca sağlık bilgisi ve biyoloji içeriklerinde, halk sağlığı için önemli olan pandemi kavramına yer verilmediği, uzman bilgisi gerektiren "İlk Yardımla İlgili Temel Bilgiler" ünitesinde çok sayıda ve ayrıntılı kazanım olduğu; ortaöğretim öğrencilerinin içinde buldukları yaş dönemine ilişkin "Ergenlik" ünitesinin ise sadece bir kazanım içerdiği görülmüştür. Sağlıkla ilgili kazanımların içerik analizinden elde edilen verilerin sonuçlarına göre, sağlık bilgisi ve biyoloji öğretim programlarındaki sağlık konuları "sağlığı sürdürme" ve "sağlığı kaybetme" ana temaları etrafında toplanmakta, ancak özellikle "sağlığı kaybetme" teması çok yoğun olarak ele alınmaktadır.

Öneriler

Gençlerin sağlıkla ilgili doğru davranışlar kazanmalarını sağlayacak olan ortaöğretim kurumlarında verilen sağlık eğitiminin iyileştirilmesi adına araştırmamızdan çıkarılabilecek öneriler şunlardır:

- Sağlık bilgisi ve trafik kültürü dersi öğretim programının sağlık bilgisi kısmında ünitelerin ders süreleri arttırılabilir.
- Sağlık Bilgisi dersinin yeniden tek başına bir ders olması ele alınabilir.
- Sağlık Bilgisi dersinin haftalık ders saati arttırılabilir.
- Ortaöğretim düzeyindeki öğrencilerin 9 ve 10. sınıflarda zorunlu olarak aldıkları biyoloji derslerinin içerikleri, 11. sınıf biyoloji dersinin sağlıkla ilişkili konularını da içerecek şekilde yeniden düzenlenebilir.
- Sağlık bilgisi ve trafik kültürü öğretim programındaki içerik yenilenerek, pandemi konusuyla ilgili eksiklikler giderilebilir, uzmanlık gerektiren ilkyardım konusu kazanım sayıları azaltılabilir ve ergenlikle ilgili kazanımlar günün ihtiyaçlarına göre arttırılabilir.
- Biyoloji öğretim programında sağlığa ilişkin kazanımların sayısı arttırılabilir ve günlük yaşamdan örneklerle bağlantı kuran yöntemlerin kullanılması ele alınabilir.
- Öğrencilerin sağlıkla ilgili olumlu davranışları ve sağlıklı yaşam tarzlarını geliştirebilmeleri için "sağlık bilgisi ve trafik kültürü" ve "biyoloji" öğretim programlarındaki "sağlığı kaybetme" temasına yer veren konular azaltılıp, "sağlığı sürdürme" temasına yer veren kazanımların sayısı arttırılabilir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın kapsamı, "2018 Ortaöğretim Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi Öğretim Programı" ile "2018 Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. sınıf Biyoloji Dersi Öğretim Programı"nın incelenmesi ile sınırlıdır (MEB, 2018a;2018b).

Destek ve Teşekkür

Bu araştırma, Evrim Sütçü (2022) tarafından hazırlanan "Ortaöğretimde Sağlık Konusunun Program, Öğretmen Ve Öğrenci Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümünden oluşmaktadır. Yazarlar olarak, araştırmanın gerçekleştirilmesi sürecinde herhangi bir destek ya da teşekkür beyanımız yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Araştırmanın birinci yazarı, araştırma tasarımı ve yönetimi, araştırma planlama, kaynak tarama, veri toplama, SPSS veri girişi, veri analizi, destek hizmetleri, makale yazımını gerçekleştirmiştir.

Araştırmanın ikinci ve sorumlu yazarı araştırmanın tasarımı, danışmanlık ve yönetimi, araştırma planlama, kaynak tarama, makale yazımı, okuma ve son değerlendirmeyi gerçekleştirmiştir.

Çatışma Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir çıkar çatışması yoktur.

Yayın Etiği Beyanı

Bu araştırma planlama, uygulama, verileri toplama, verileri analiz etme süreçlerinde "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uymaktadır. Araştırma aynı yönergenin ikinci bölümündeki "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" eylemleri gerçekleştirmemiştir.

Bu araştırmanın yazımında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uygun hareket edilmiş, toplanan verilerde tahrifat yapılmamış olup, araştırma farklı bir yerde yayınlanmak üzere değerlendirilmek için gönderilmemiştir.

Etik kurul izin bilgileri

Etik değerlendirmeyi yapan kurul adı: Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu

Etik değerlendirme kararının tarihi: 16.02.2021

Etik değerlendirme belgesi sayı numarası: E35853172-300-00001450313

KAYNAKÇA

Alma Ata Bildirgesi. 1978. <https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/declaration-of-alma-ata>.

Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ. & Fidan, T. (2018). Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik: Kuramsal bir İnceleme. *Yüzüncü Yıl Üni Eğit Fak Dergisi* 15(1):37-75.

Ardic, A. & Esin, M. N. (2015). The Adolescent Lifestyle Profile scale: reliability and validity of the Turkish version of the instrument. *Journal of Nursing Research* 23(1):33-40.

Asakura, T. & Tomokawa, S. (2014). Kyouikugaku kara mita ekoherusu [Ecohealth viewed from pedagogy]. K. Moji, S. Yasumoto & C. Watanabe, (Ed). içinde Ecohealth: New Concept of the Health 21st Century. Bessatsu Igakuno Ayumi, Ishiyaku Publisher Inc; (ss. 1048-1055).

Atik, A. D. & Yetkiner, A. (2021). Biyoloji öğretim programı kazanımlarının 21. Yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Trakya Eğt Dergisi* 11(2):745 - 765.

Çevik, M. & Atıcı, T. (2015). Mevcut biyoloji dersi öğretim programının mesleki ve teknik liselerde görevli öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi ve yeni bir taslak program önerisi: Fotosentez konusu örneği, *Gazi Üni Gazi Eğit Fak Dergisi* 35(3):423-441.

- Berçin, T. (2010). Lise Öğrencilerinin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları ve Bu Davranışları Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üni Sağlık Bilimleri Enst.
- Daniel, S. J. (2020). Education and the COVID-19 pandemic. *Prospects* 49(1):91-96.
- Güvercin C. H, Aksu M. & Arda B. (2004). Köy enstitüleri ve sağlık eğitimi. *Ankara Üni Tıp Fak Mecmuası* 57(2):97-103.
- Kopenhag Müzakeresi. (1984). Sağlıkın Teşviki ve Geliştirilmesinin Kavram ve İlkeleri Hakkında Bir Müzakere Belgesi, Kopenhag. Y. Erkoç S. Çom, B. Keskinliç, K. Karakaya, (Ed.) içinde. Sağlık Teşviki ve Geliştirilmesine Yönelik Dönüm Noktaları: Global Konferanslardan Bildiriler (Milestones In Health Promotion 2009'dan Çeviri). Yayın No: 813 ISBN:978-975- 590-362-0, 2011, 1. Baskı T.C. Sağlık Bakanlığı Yayınları;
- MEB Tebliğler Dergisi. (1984). Sağlık Bilgisi Dersi Müfredat Programı ve Sağlık Bilgisi Dersinin Genel Amaçları, Talim Terbiye Kurulu Kararı 2173, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Sayı 47, Ankara.
- MEB Tebliğler Dergisi. (1996). Lise Sağlık Bilgisi Programının Kabulü, Talim Terbiye Kurulu Kararı 2469, Sayı 261, Ankara.
- MEB Tebliğler Dergisi. (2012). Sağlık Bilgisi Dersi Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Kararı 2655, Sayı 21, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ankara.
- MEB Tebliğler Dergisi. (2017). Ortaöğretim Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi Öğretim Programı, Talim Terbiye Kurulu Kararı 2718, Sayı 65, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ankara.
- MEB Tebliğler Dergisi, (2018). Ortaöğretim Kurumları Haftalık Ders Çizelgesi, Talim Terbiye Kurulu Kararı 2726, Sayı 56, Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi, Ankara.
- MEB 21. YY Öğrenci Profili Raporu. (2011). 21. YY Öğrenci Profili, Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, Ankara. http://www.meb.gov.tr/earged/earged/21.%20yy_og_pro.pdf
- MEB Öğretim Programı. (2018a). Ortaöğretim 9. Sınıf Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü Dersi Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=348>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) Öğretim Programı (2018b). Ortaöğretim 9., 10., 11. ve 12. Sınıflar Biyoloji Öğretim Programı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx>
- MEB Yönerge. (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Okul Sağlığı Hemşirelerinin Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönerge. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/2121.pdf>
- Miles, M. B & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: A Source Book of New Methods*. SAGE Publications.
- Özvarış, B. Ş. (2016). Sağlık eğitimi ve sağlığı geliştirme. Hacettepe Halk Sağlığı Vakfı Yayınları. (ss. 8-42).
- Sağlam N. (1996). Orta öğretimde sağlık bilgisi dersinin niteliği ve öğrencilerin derse ilgileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(12):201-206.
- Sağlık Bakanlığı. (2008). Sağlık Hizmetlerinde Okul Sağlığı Kitabı, T.C. Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı, ISBN: 978-975-590-236-4. <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/okulsagligi.pdf>
- Sağlık Bakanlığı. (2011). Birinci Basamak Sağlık Hizmetleri. <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/ailehekimligi/birinci-basamak-sa%C4%9Fl%C4%B1khizmetleri.html>
- Schwarzer, R. (1999). Self-regulatory processes in the adoption and maintenance of health behaviors the role of optimism, goals, and threats. *Jour of Health Psych.* 4(2):115-127.
- Schwarzer, R. (2016). Health action process approach (HAPA) as a theoretical framework to understand behavior change. *Actualidades en Psicología*, 30(121):119-130.
- Sümen, A. & Öncel, S. (2017). Factors that affect healthy lifestyle behaviors of high school students in Turkey: A systematic. *Eur J Ther* 23:74-82.
- Ulusoy Gökkoca, F. Z. (2011). Sağlık eğitimi açısından yetişkin eğitimi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 10(11):412-414.
- World Health Organization (WHO). (2017). *Global School Health Initiatives: Achieving Health and Education Outcomes*. Report of a Meeting. World Health Organization, Geneva, Switzerland.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Researching the effectiveness of training programs is essential for a high quality health education. The aim of this research is to analyze the position of the health subject in the "Health Knowledge and Traffic Culture" and "Biology" classes in high school curriculum.

Method

In this qualitative study, in order to assess the position of the health subject in high school curriculum, document analysis has been used. This content analysis includes the Ministry of National Education 2018 9th grade "Health Knowledge and Traffic Culture" and 9,10,11 and 12th grade Biology curricula.

Results

There are 67 learning outcomes in the "Health Knowledge and Traffic Culture" curriculum and 34 learning outcomes in the Biology curriculum. When we examined the topics covered in curricula of both health knowledge - traffic culture, and biology classes, we noticed that these courses do not address concepts regarding pandemics and pandemic precautions, which have become crucial issues in today's world. Aside from that, secondary (high) school students come across matters of health, only in health knowledge class in 9th grade, and biology class in 9th and 10th grades. If these students do not select biology as a course in 10th grade, they graduate without having covered health topics touched upon in human physiology modules. This means that although curricula extensively cover the topics of primary health education (Declaration of Alma-Ata, 1978; Ulusoy Gökkoca, 2011), they do not cover the modules on pandemics and human physiology, which all students should learn.

According to the results obtained through research on learning outcomes, the mandatory "Health Knowledge and Traffic Culture" class curriculum in 9th grade lists 27 learning outcomes, which is much more than the 9th and 10th grade biology class curricula, which list 12 outcomes. Moreover, the elective biology class in 11th and 12th grades, which lists 19 outcomes associated with health in the curricula, is not taken by every student. Along with that, as seen in the health knowledge curriculum, only 20 hours of class time is envisaged for 27 learning outcomes. Moreover, the module "the Basics on First Aid", which consists of enough details that require the presence of a first aid expert, has eight learning outcomes, while the module "Adolescence" is the module with the least learning outcomes with only one. This shows that adolescence is not discussed with enough detail and that the class may not provide enough support for students to understand the hardships they may currently find themselves in. Sağlam (1996) also argues that teachers and students find the health class inadequate, and that teachers do not feel qualified enough to teach this course. The compulsory biology class in 9th and 10th grades only has six learning outcomes associated with health, the number of hours for each outcome is unspecified, and there is a lack of clarity on the total number of learning outcomes and number of class hours for modules. Çevik and Atıcı (2015) have also reached the conclusion that the weekly hours of 9th grade biology class are insufficient. Given that the class with the most health-related learning outcomes, 11th grade biology class (19 outcomes) is elective and not compulsory for all students, could demonstrate that secondary (high) school students cannot acquire a high level of knowledge and behaviors related to health.

According to the content analysis results of health-related learning outcomes addressed in health knowledge and biology curricula, health-related topics are grouped under the themes; "sustaining health", and "degrading health". Accordingly, the frequency of "degrading health" is 76% in the biology curriculum and 69% in the health knowledge curriculum; the frequency of "sustaining health" is 27% in the biology curriculum and 31% in the health knowledge curriculum. This shows that "degrading health" is tackled extensively within health knowledge and biology curricula. These results can be interpreted as an assumption that secondary (high)

school students, who might want to avoid questions regarding the negative aspects of health may not be willing to show an interest in topics related to degrading health. In fact, the Copenhagen Discussion of 1984 clearly states that only giving information and raising awareness on health to individuals without increasing their expectations and self-control for changing their health-related behavior, would not support their health, but contrarily, increase their feelings of anxiety and inability to cope. That is why, rather than discussing predominantly negative information regarding degrading health in health knowledge and biology curricula; topics such as gaining good habits for a healthy life, promoting the right health-related behavior, and developing positive thoughts/beliefs on health psychology should be more widely covered. If not, the students may become more reluctant to learn topics that constantly deal with negative aspects of health. Moreover, the Health Action Process Approach/HAPA developed in 1992 by health psychologist Schwarzer mentions the importance and necessity of tackling people's motivation and willpower for them to increase control over their health and develop their health-related behavior (Schwarzer, 1999; 2016).

Discussion and Conclusion

Students only encounter health related subjects in 9th and 10th grade. In the following years, students that don't opt in for Biology classes graduate high school without completing their health learning outcomes. The subject of a pandemic and contagious diseases, that is very significant for public health, is not mentioned in either of the curricula. In the "First Aid Fundamentals" unit in the "Health Knowledge and Traffic Culture" curriculum, there are a great number of essential and detailed learning outcomes, on the contrary, the "Adolescence" unit that is more related to the students' ages only has one outcome. According to the results of the content analysis, the coverage of the health subjects in the curricula specifically focuses on the "degrading health" theme.